

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สภาพเศรษฐกิจของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 จนถึง พ.ศ. 2538 ได้มีการขยายตัวในอัตราสูง โดยเฉลี่ยขยายตัวในอัตราร้อยละ 8.6 ต่อปี และอัตราเงินเฟ้ออยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาลงทุนมากขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2539 การลงทุนในประเทศเมื่อคิดเป็นสัดส่วนของรายได้ประชาชาติ สูงขึ้นเป็นร้อยละ 41.4 ทำให้ขาดเงินทุนจากภายในประเทศ นักลงทุนในประเทศจึงต้องอาศัยเงินจากต่างประเทศเพื่อส่งเสริมการลงทุนในประเทศ ด้วยเหตุนี้ ในปี พ.ศ. 2538 การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยจึงได้ขยายถึงร้อยละ 8.2 ของรายได้ประชาชาติเงินบาทที่ไหลเข้าส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อของนักลงทุนไทยและเป็นสินเชื่อในระยะสั้น ซึ่งก่อให้เกิดภาวะความเสี่ยงเมื่อภาวะการณ์ผันผวนขึ้นจนทำให้ภาระหนี้สินเพิ่มถึงร้อยละ 50.14 ของรายได้ประชาชาติ

ในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยพยายามพัฒนาตลาดเงินตลาดทุน ให้เป็นศูนย์กลางการเงินในภูมิภาค และสามารถประกอบธุรกิจการเงินหลายประเภท โดยมีการจำกัดขอบเขตการค้าเงินธุรกิจให้น้อยที่สุด และได้มีการประกาศรับพันธะข้อ 8 แห่งข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) นอกจากนั้น เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2535 กระทรวงการคลังได้ประกาศอนุญาตให้จัดตั้งกิจการวิเทศธนกิจ (International Banking Facilities : IBFs) ส่งผลให้มีเงินทุนหลังไหลเข้าประเทศไทยอย่างมาก และอัตราดอกเบี้ยระหว่างธนาคารมีแนวโน้มต่ำลง ในช่วงปี พ.ศ. 2535-2537 อัตราดอกเบี้ยลดลงจากระดับเกินกว่าร้อยละ 10 มาเป็นร้อยละ 5-7 ทำให้มีสภาพคล่องภายในประเทศผ่อนคลายมาก ราคาสินทรัพย์ในประเทศรวมทั้งที่ดินและหุ้นเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดอสังหาริมทรัพย์

อย่างไรก็ตาม ค่าเงินบาทที่แท้จริงเริ่มสูงขึ้นกลางปี พ.ศ. 2538 เนื่องจากค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐฯ สูงขึ้น และนอกจากนั้นยังประสบปัญหาอัตราเงินเฟ้อในประเทศสูงกว่าต่างประเทศ ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยกับตลาดโลกต่ำลง ระดับการส่งออกและเศรษฐกิจขยายตัวลดลง

ปลายปี พ.ศ. 2539 ค่าเงินบาทได้รับแรงกดดันและได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ เป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจและการส่งออกที่ชะลอตัวลงอย่างมาก ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ซบเซา ความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ลดลงเนื่องจากรายได้และกำไรจาก

การประกอบการต่ำลง ตลอดจนปัญหาความมั่นคงของระบบสถาบันการเงิน ปัจจัยเหล่านี้ได้ลดความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติต่อเศรษฐกิจของประเทศและต่อนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน โดยคาดว่า ทางรัฐบาลอาจจะปรับเปลี่ยนอัตราแลกเปลี่ยนเพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เช่น การลดค่าเงินบาท เป็นต้น การคาดการณ์ดังกล่าวเป็นชนวนให้นักเก็งกำไรต่างชาติโจมตีค่าเงินบาทหลายครั้ง ในที่สุดก็ไม่สามารถปกป้องค่าเงินบาทได้ รัฐบาลจึงได้ประกาศให้มีการลอยค่าเงิน โดยเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นระบบการลอยตัวที่มีการจัดการ (Managed Float) ในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. 2540 เกิดวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ หรือเศรษฐกิจฟองสบู่แตก สิ่งที่ใช้ค้ำประกันเงินกู้ก็มีมูลค่าไม่เพียงพอที่จะชดเชยเงินกู้ที่เบิกจ่ายไป ผลที่ตามมาก็คือสถาบันการเงินต้องเผชิญกับปัญหาหนี้สูญและส่งผลให้สินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan : NPL) ของสถาบันการเงินสูงขึ้น ลูกค้านสินเชื่อของสถาบันการเงินเป็นจำนวนมากต้องหยุดพักการชำระหนี้ เนื่องจากมีรายได้ไม่เพียงพอ สถาบันการเงินต้องชะลอการปล่อยสินเชื่อและมีความระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อมากขึ้น ผู้ประกอบการ ผู้ลงทุนขอสินเชื่อได้ยากขึ้น ในบางส่วนไม่สามารถที่จะดำเนินธุรกิจต่อไปได้เพราะขาดเงินทุนหมุนเวียนในระบบ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจหยุดชะงักและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจด้านอื่นในที่สุด

จะเห็นได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2540 ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจการเงินของไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญและได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงทำให้มีผลต่อแหล่งที่มาสำคัญของเงินทุนเพื่อการพัฒนาส่วนภูมิภาคและชนบท ตลอดจนการระดมเงินออมที่อยู่นอกระบบเข้าสู่ระบบการเงิน และการจัดสรรเงินออมไปลงทุนในแต่ละประเภทธุรกรรม ตลอดจนการกระจายสินเชื่อให้แก่สาขาเศรษฐกิจในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทย หากการกระจายสินเชื่อให้กับสาขาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างไม่เหมาะสม จะเป็นผลเสียต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจระหว่างเมืองและชนบทได้

ความสำคัญของภาคเหนือต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ

ผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ (Gross Regional Product : GRP) ปี พ.ศ. 2542 ตามราคาคงที่ปี 2531 มีมูลค่า 257.5 พันล้านบาท (ดังแสดงในตารางที่ 1) หรือร้อยละ 9.0 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ (GDP) การผลิตบางสาขามีความสำคัญต่อประเทศ เช่น สาขาเหมืองแร่และเกษตรกรรม ผลผลิตทั้งสองสาขา คิดเป็นร้อยละ 23.2 และร้อยละ 17.5 ของผลผลิตสาขาเหมืองแร่และเกษตรกรรมของประเทศ ตามลำดับ ภาคเหนือเป็นแหล่งทรัพยากร แร่ธาตุสำคัญของประเทศ เช่น ถ่านหิน ลิกไนต์ หินปูน และดินขาวที่จังหวัดลำปาง แร่สังกะสีที่จังหวัดตาก น้ำมันดิบที่จังหวัดกำแพงเพชร เป็นต้น และเป็นแหล่งผลิตข้าวและพืชไร่ที่สำคัญ พืชผลสำคัญของภาคเหนือ เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด ข้าวและอ้อยมีปริมาณผลผลิตไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่ของผลผลิตทั้งประเทศ ขณะที่พืชสำคัญอื่น เช่น ลำไย ลิ้นจี่ กระเทียม ไบยาสูบเวอร์จิเนียและเบอร์เลย์ หอมแดง และหอมหัวใหญ่ เกือบทั้งหมดผลิตในภาคเหนือ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งต้นน้ำของภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑลอีกด้วย

ตารางที่ 1 ตารางผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ (ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ. 2531)

(หน่วย : ล้านบาท)

ประเภทธุรกิจ	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542p
เกษตรกรรม	50,316	52,186	52,509	50,103	50,718	52,032	56,347	54,591	54,437	57,362
พืชผล	38,061	39,958	40,122	36,867	37,845	39,429	43,468	41,670	41,591	44,128
ปศุสัตว์	5,536	5,736	5,871	6,771	6,094	5,556	5,341	5,480	5,470	5,777
ประมง	492	625	721	893	999	939	1,215	1,185	1,216	1,346
ป่าไม้	527	199	73	103	198	402	445	364	445	523
บริการทางการเกษตร	2,608	2,583	2,484	2,324	2,444	2,394	2,497	2,383	2,327	2,239
การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรอย่างง่าย	3,092	3,085	3,238	3,144	3,138	3,311	3,380	3,510	3,388	3,339
เหมืองแร่และย่อยหิน	9,312	13,234	13,395	13,332	13,757	12,960	15,596	15,371	14,298	14,252
อุตสาหกรรม	15,220	18,135	26,428	27,154	31,976	34,898	37,462	37,352	33,661	37,894
การก่อสร้าง	14,025	15,306	15,761	16,184	20,719	23,508	26,567	16,845	10,011	10,563
การไฟฟ้าและประปา	3,419	3,790	4,203	4,465	5,028	5,717	5,820	6,326	6,419	6,463
การคมนาคมขนส่ง	10,364	11,126	12,452	13,424	14,963	16,910	18,628	19,422	16,791	16,639
ค้าส่งและค้าปลีก	33,688	35,934	37,247	39,838	42,940	46,741	47,097	44,943	38,835	39,982
การธนาคารและประกันภัย	7,840	8,373	9,826	12,147	13,103	14,208	15,169	14,507	16,321	8,801
ที่อยู่อาศัย	11,362	11,670	12,310	12,725	13,328	14,021	14,760	15,109	15,677	16,485
การบริหารและป้องกันประเทศ	10,181	11,038	11,350	11,876	11,763	12,620	13,143	13,342	14,393	14,910
บริการ	28,664	28,791	28,341	28,358	27,686	28,209	29,459	31,135	32,608	34,118
รวม	194,391	209,584	223,822	229,606	245,982	261,825	280,048	268,942	253,452	257,459

หมายเหตุ : P ตัวเลขเบื้องต้น

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในภาคเหนือมีสาขาธนาคารพาณิชย์มากที่สุดรองจากกรุงเทพฯ และปริมณฑล กล่าวคือ ณ สิ้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 มีสาขาธนาคารพาณิชย์เปิดดำเนินการ 508 สาขา หรือร้อยละ 13.5 ของสาขาธนาคารพาณิชย์ของทั้งประเทศ เกือบร้อยละ 60 อยู่ในภาคเหนือตอนบน โดยกระจุกตัวในอำเภอเมือง ขณะที่บริเวณภาคเหนือตอนล่าง จะกระจายตัวในเขตอำเภอรอบนอก เงินฝากและเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ณ สิ้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 มีจำนวน 274.66 พันล้านบาท และ 174.23 พันล้านบาท หรือร้อยละ 5.5 และร้อยละ 3.8 ของเงินฝากและสินเชื่อธนาคารพาณิชย์ทั้งประเทศตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2 และมีการให้สินเชื่อจำแนกตามวัตถุประสงค์ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 เงินฝากและเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือ

หน่วย : ล้านบาท

ปี	จำนวนสาขาธนาคาร	เงินฝาก				เงินให้สินเชื่อ				(2)/(1) ร้อยละ
		กระแส รายการ	ออมทรัพย์	ประจำ	รวม (1)	เบิกเกิน บัญชี	เงินให้กู้	ตั๋วเงิน และอื่นๆ	รวม (2)	
2533	380	2,570.90	29,937.16	73,465.73	105,973.79	37,846.03	45,539.72	7,183.58	90,569.33	85.46
2534	408	2,945.17	32,497.60	87,504.17	122,946.94	44,070.13	58,463.68	7,734.42	110,268.23	89.69
2535	429	2,606.47	35,610.11	103,271.85	141,488.43	51,321.23	71,916.94	9,175.90	132,414.07	93.59
2536	452	3,205.49	44,044.51	112,323.21	159,573.21	57,321.24	88,380.25	11,987.81	157,689.30	98.82
2537	480	3,467.53	49,419.82	125,474.28	178,361.63	67,686.94	105,083.60	16,054.75	188,825.29	105.87
2538	506	3,454.52	54,741.00	155,268.99	213,464.51	81,553.26	123,478.54	22,492.73	227,524.53	106.59
2539	540	4,925.95	57,318.99	176,507.19	238,752.13	93,438.39	133,244.88	26,861.43	253,544.70	106.20
2540	565	3,474.25	52,586.32	200,725.29	256,785.86	101,389.82	119,187.99	27,955.79	248,533.60	96.79
2541	523	3,405.05	51,889.41	208,725.75	264,020.21	85,578.01	111,135.23	23,067.76	219,781.00	83.24
2542	524	3,609.81	58,717.42	193,194.43	255,521.66	74,688.53	110,299.74	19,046.17	204,034.44	79.85
2543	507	4,102.13	76,212.12	191,337.72	271,651.97	58,009.07	102,950.39	15,916.34	176,875.80	65.11
2544 มี.ค.	508	4,734.35	80,477.64	189,446.07	274,658.06	56,921.28	102,951.84	14,361.37	174,234.49	63.44

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ

ตารางที่ 3 การให้สินเชื่อจำแนกตามวัตถุประสงค์ของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือ

หน่วย : ล้านบาท

ปี	การเกษตร	เหมืองแร่	อุตสาหกรรม	ก่อสร้าง	พาณิชย์	การเงิน	อสังหาริมทรัพย์	สาธารณูปโภค	บริการ	บริโภค	รวม
2533	14,955.13	499.75	12,234.78	4,146.77	27,762.19	1,278.40	5,520.50	1,023.20	6,421.59	16,727.02	90,569.33
2534	18,704.84	599.10	14,664.47	5,034.96	32,709.16	1,236.02	6,938.42	1,013.91	8,598.12	20,769.23	110,268.23
2535	21,280.78	781.85	17,730.13	6,089.87	38,330.63	1,548.25	8,687.06	1,192.42	10,617.56	26,155.52	132,414.07
2536	23,310.17	832.94	20,281.97	7,099.69	45,259.07	2,461.56	10,462.32	1,459.90	12,607.23	33,914.45	157,689.30
2537	22,825.88	1,461.95	21,935.63	9,657.23	55,940.51	2,217.30	13,737.89	1,743.89	14,760.78	44,544.23	188,825.29
2538	23,552.26	1,766.64	26,891.99	12,533.01	68,508.98	3,264.77	16,691.33	2,256.69	17,383.83	54,675.03	227,524.53
2539	23,833.23	1,458.05	29,489.18	16,097.85	78,669.24	3,163.57	16,675.50	2,075.37	21,480.33	60,602.38	253,544.70
2540	22,647.14	1,438.56	29,209.56	17,620.51	82,087.33	2,421.94	14,861.13	2,491.54	24,038.23	51,717.86	248,533.60
2541	17,315.29	1,265.09	28,413.82	16,116.37	70,174.17	1,488.73	14,093.23	2,417.27	24,065.62	44,431.41	219,781.00
2542	16,334.18	1,165.09	27,480.44	15,092.26	64,704.19	738.46	12,571.43	2,227.82	23,150.52	40,570.05	204,034.44
2543	14,275.35	999.86	23,222.21	13,577.95	54,491.40	1,034.11	10,438.42	2,191.28	19,905.08	36,740.14	176,875.80
2544 มี.ค.	13,369.25	983.31	23,028.17	13,976.45	54,630.63	1,137.85	10,293.46	1,953.99	19,283.79	35,577.59	174,234.49

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาการกระจายสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์จังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือจำแนกตามประเภทธุรกรรม เทียบกับการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ว่าการให้สินเชื่อแก่ภาคเศรษฐกิจใด จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจในจังหวัดภาคเหนือมากที่สุด เพื่อนำไปปรับปรุงและจัดสรรเงินทุนให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งเป็นแนวทางในการกระจายสินเชื่อตามประเภทธุรกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับภูมิภาคอันจะส่งผลอีกด้านหนึ่งในการทำให้การพัฒนาโครงสร้างแหล่งเงินทุนในภาคเหนือดีขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการกระจายสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือจำแนกตามประเภทธุรกรรมเทียบกับการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการกระจายสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือ

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการกระจายสินค้าของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือ ไปยังประเภทธุรกรรมต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือ ที่มีส่วนช่วยพัฒนาโครงสร้างแหล่งเงินทุน มากน้อยเพียงใด และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องในภาคเหนือ

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1. จะทำการศึกษา ธนาคารพาณิชย์ ใน 17 จังหวัดภาคเหนือ ประกอบไปด้วยจังหวัด เชียงใหม่, เชียงราย, น่าน, แม่ฮ่องสอน, ลำพูน, พะเยา, แพร่, ลำปาง, ตาก, กำแพงเพชร, พิจิตร, พิษณุโลก, สุโขทัย, อุตรดิตถ์, นครสวรรค์, เพชรบูรณ์, อุทัยธานี
2. ระยะเวลาศึกษาเริ่มจากปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2542
3. ลักษณะและโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือ

ลักษณะทั่วไป

ภาคเหนือประกอบด้วย 17 จังหวัด 179 อำเภอ และ 15 กิ่งอำเภอ มีพื้นที่ 106 ล้านไร่ (169,600 ตารางกิโลเมตร) หรือประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 29.2 ล้านไร่ หรือ 1 ใน 5 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งประเทศ ณ สิ้นปี 2541 ภาคเหนือมีประชากรจำนวน 12.2 ล้านคน หรือ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งประเทศ จังหวัดที่มีประชากรมากกว่า 1 ล้านคน คือ เชียงใหม่ เชียงราย นครสวรรค์ และเพชรบูรณ์ รายได้เฉลี่ยต่อหัว ปี 2541 จำนวน 39,307 บาท ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยทั้งประเทศ 75,749 บาท ประมาณเท่าตัว และต่ำกว่าทุกภาคยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โครงสร้างเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.2 ต่อปี ระหว่างปี 2537-2541 ต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยของประเทศซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.4 ต่อปี เศรษฐกิจภาคเหนือขึ้นกับภาคเกษตรเป็นสำคัญ โดยมีสัดส่วนร้อยละ 22.1 ของผลิตภัณฑ์ภาค รองลงมาคือภาคการค้าร้อยละ 15.1 ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 13.4 และภาคบริการร้อยละ 13.0 พืชหลักของภาค ได้แก่ ข้าว อ้อย ข้าวโพด ไม้ยาสูบ ถั่วเหลือง พืชผัก และผลไม้ ขณะที่อุตสาหกรรมสำคัญ ได้แก่ อีเล็กทรอนิกส์ น้ำตาล แปรรูปสินค้าเกษตร ปูนซีเมนต์ เซรามิค และหัตถกรรม

โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือ

จำแนกออกเป็น 2 ส่วนคือ ภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง

ภาคเหนือตอนบน

ประกอบด้วย 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง และตาก มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งกว่าร้อยละ 50 ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเป็นป่าเขา มีพื้นที่เหมาะกับการเพาะปลูกไม่ถึงร้อยละ 15 แต่มีทรัพยากรทางด้านท่องเที่ยวและลักษณะภูมิอากาศที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาพักผ่อน และพำนักอาศัยเป็นครั้งคราวและถาวร ทำให้ธุรกิจบริการ เช่น ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท และของที่ระลึก เป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือตอนบน และเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ ทั้งจากโรงไฟฟ้าพลังน้ำ และไอน้ำจากเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก และอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ตลอดจนมีแร่ธาตุ เช่น แร่สังกะสี ถ่านหิน ลิกไนต์ หินปูน และดินขาวอุดมสมบูรณ์ ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมเซรามิก ปูนซีเมนต์ และโรงงานถลุงแร่สังกะสี เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นประตูการค้าชายแดนกับประเทศพม่า ลาว และจีน(ตอนใต้) จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทุกด้านของภาคและของภาคเหนือตอนบนมีสัดส่วนการผลิต ประมาณ 1 ใน 5 ของผลิตภัณฑ์ภาค มีจำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์สูงสุดเป็นอันดับสามของประเทศ เงินฝากและเงินให้สินเชื่อมีสัดส่วนสูงประมาณ 1 ใน 3 ของเงินฝากและสินเชื่อทั้งภาค

ภาคเหนือตอนล่าง

ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี มีพื้นที่ติดต่อกับภาคกลาง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นแหล่งผลิตและค้าข้าวและพืชไร่สำคัญของประเทศ การผลิตขึ้นกับพืชผลไม้ที่ชนิด เช่น ข้าว อ้อย และข้าวโพด และขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในภาคเหนือตอนล่างเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการเกษตร เช่น อุตสาหกรรมน้ำตาลในจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ และพิษณุโลก อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร ในจังหวัดพิษณุโลกและนครสวรรค์ โรงสีข้าว ในจังหวัดพิจิตร พิษณุโลก และนครสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานทางประวัติศาสตร์

สภาพแรงงาน

สิ้นปี 2541 ประชากรภาคเหนือมีกำลังแรงงาน ประมาณ 6.3 ล้านคน ร้อยละ 60 อยู่ในภาคการเกษตร อัตราค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 130 บาท ยกเว้นจังหวัดเชียงใหม่ วันละ 140 บาท แรงงานของภาคเหนือบางส่วนไปทำงานที่ภาคกลางและต่างประเทศ ได้แก่ ได้หวัน สิงคโปร์ บรูไน และอิสราเอล เป็นต้น แรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงาน ทดแทนในการตัดอ้อย และมีเงินโอนจากต่างประเทศเข้ามาปีละประมาณ 3,000 ล้านบาท

การค้าต่างประเทศ

กระทำใน 2 ลักษณะคือ การค้าระหว่างประเทศผ่านด่านศุลกากรท่าอากาศยานเชียงใหม่ และการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมูลค่ากว่าร้อยละ 85 เป็นการค้าผ่านด่านท่าอากาศยาน ๙ ส่วนใหญ่เป็นธุรกรรมการค้าของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ส่วนการค้าชายแดนเป็นการค้ากับพม่า ลาว และจีน (ตอนใต้) โดยร้อยละ 77.7 เป็นการค้ากับพม่าสินค้าออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ยางรถยนต์ และวัสดุก่อสร้าง ส่วนสินค้านำเข้า ได้แก่ โค กระบือ และไม้แปรรูป เป็นสำคัญ

ตารางที่ 4 แสดงอัตราขยายตัวของเศรษฐกิจภาคเหนือ

หน่วย : ร้อยละ

พ.ศ.	2537	2538	2539	2540	2541	เฉลี่ย 2537 - 2541
ภาคเกษตร	0.6	2.3	8.6	-2.8	2.7	2.3
นอกภาคเกษตร	8.8	7.9	5.9	-3.7	-7.8	2.2
รวม	7	6.8	6.4	-3.5	-5.7	2.2

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 5 แสดงสัดส่วนการผลิตในภาคเหนือ

หน่วย : ร้อยละ

พ.ศ.	2519	2541
ภาคเกษตร	51.9	22.1
นอกภาคเกษตร	48.1	77.9
เหมืองแร่	1.3	5.6
อุตสาหกรรม	5.6	13.4
ก่อสร้าง	3.4	4.0
การค้า	17.6	15.1
บริการ	6.2	13.0
อื่นๆ	14.0	26.8
รวม	100	100

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ มีคำศัพท์เฉพาะบางคำที่มีความจำเป็นต้องกำหนดความหมายที่ชัดเจน และรัดกุมเพื่อให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน มีดังนี้

ธนาคารพาณิชย์ หมายถึง ธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ รวมถึงธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธนาคารพาณิชย์ด้วย

เงินให้สินเชื่อ หมายถึง ให้กู้ยืมเงิน ชื้อ ชื้อลด รับช่วงซื้อลดตัว เป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายหรือสั่งให้จ่ายเงินเพื่อประโยชน์ของผู้เคยค้า หรือเป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายเงินตามภาระผูกพันตามเลืตเตอร์ออฟเครดิต

สาขาเศรษฐกิจ หมายถึง สาขาเกษตรกรรม สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน สาขาอุตสาหกรรม สาขาการก่อสร้าง สาขาค้าส่งและค้าปลีก สาขารัฐกิจการเงินและอสังหาริมทรัพย์ สาขาสาธารณูปโภค สาขาบริการ และสาขาอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล